

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/devenyi-anna-%E2%80%93-rutsch-nora-georg-eckert-nemzetkozi-tankonyvkatato-intezet-a-vilag-legnagyobb-tankonyvgyujtemenye-a-tankonyvkatatas-nemzetkozi-centruma/>

Dévényi Anna – Rutsch Nóra

Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkatató Intézet

(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkatatás nemzetközi centruma)

A braunschweigi Georg Eckert Institut für Internationale Schulbuchforschung (Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkatató Intézet) a tankönyvkatatás fellegvára, a tankönyvkatatók paradicsoma. Az intézet nemcsak Európa-, de világszerte ismert és elismert, egyedülálló intézmény. Egyfelől rendkívül magas színvonalon működő tudományos kutatóközpontja, másfelől felbecsülhetetlen értékű tankönyvgyűjteménnyel rendelkező könyvtára érdemel figyelmet. Tudományos tevékenységének központjában a történelem, földrajz és társadalomismeret tankönyvek nemzetközi összehasonlító vizsgálata, elemzése áll. Mindenekelőtt az önkép és az ellenségkép, valamint a tankönyvek és az oktatási folyamat társadalomba integráló vagy épp kirekesztő hatásai azok a témák, amelyeket az intézet kutatói előnyben részesítenek. Az intézet eredeti célja az oktatásban, a tankönyvekben megjelenő ellenségképek és előítéletek feltárása és lebontása volt. Bár kutatási és tevékenységi köre folyamatosan bővül, mégis ezen eredeti cél érdekében is bőven akad még tennivaló, itt Európában is. Az intézet nemcsak maga végez ilyen jellegű kutatásokat, illetve tankönyv-korrekciókat, de közvetítőként is szerepet vállal bi- vagy multilaterális tankönyvgyűjtető fórumokon.

Az intézet, illetve tevékenységének eredete az első világháborút követő időkre nyúlik vissza. A háború borzalmas tapasztalatainak és annak a felismerésnek köszönhetően, hogy az ellenségkép kialakulásáért a tankönyvek messzemenően felelősek, a Népszövetség nemzetközi tankönyvkorrekciós akciót hirdetett meg. A 30-as évek egyre feszültebbé és ellenségesebbé váló közegében ez a kezdeményezés elakadt.

A második világháború után Georg Eckert nevéhez fűződik az – UNESCO által is fölkarolt – tankönyvkatatás és a nemzetközi tankönyvgyűjtetés, valamint korrekció újjáélesztése. 1974-ig, haláláig dolgozott a népek közötti megbékélés

**Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet
(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma)**

előmozdításán a tankönyvek és a történelemoktatás reformja által. Két- és többoldalú tankönyvegyeztető tárgyalásokat szervezett elsősorban Németország és egykori háborús ellenfelei, Franciaország és Lengyelország között. A „tankönyvdiplomácia” a második világháborút követő időkben a vesztes államok – és elsősorban a náci múlttól megtisztulni vágyó Németország – egyik eszköze volt a külpolitikai elszigeteltség feloldására és a nemzeti önkép újraértelmezésére.

A Georg Eckert Intézet lelke maga a könyvtár. Világszerte egyedülálló gyűjteményében történelem, földrajz, társadalomismeret, állampolgári ismeretek és a német (mint idegen nyelv) tankönyveket és olvasókönyveket őriznek mind az öt kontinens országaiból (összesen 157 országból!). Elsősorban 1945 után megjelent köteteket találunk, de a német történelemkönyvek esetében jelentős történeti gyűjtemény is rendelkezésre áll, egészen a XVII. századig visszamenően.

A tankönyvállomány jelenleg 171 ezer kötetre rúg (ebből 24 ezer németországi tankönyv az 1945 előtti időkből, 77 ezer németországi tankönyv az 1945 utáni időkből, 70 ezer külföldi tankönyv). Nemritkán találunk külföldi kutatók olyan köteteket itt, amelyek saját hazájukban nem lelhetők fel, vagy létezésükről nem is tudtak. (Valóban, amikor 2009 őszén ott jártunk, egy brazil kutató dél-amerikai, köztük brazil tankönyveket is vizsgált az olvasóteremben, bevallása szerint ezekhez hazájában nem férne hozzá.) A tankönyvek mellett tantervek, tanári kézikönyvek, munkafüzetek, elektronikus taneszközök és egyéb oktatási segédanyagok is helyet kapnak.

A tankönyvkutatással kapcsolatos szakkönyvek száma 68 ezer. A könyvtár állománya évente mintegy 4000 publikációval bővül. Az eligazodást online katalógus (<http://www.gei.de/bibliothek/online-kataloge-und-datenbanken.html>) segíti, de a munkatársak segítőkészségéről és kedvességéről is csak szuperlatívuszokban lehet beszélni.

A könyvtár egyben az Európa Tanács tankönyvcentruma is.

A Georg Eckert Intézet kutatásainak középpontjában ma a tankönyvekben és taneszközökben megjelenő értelmezési minták, tudásszerkezetek és a kompetenciafejlesztés nemzetközi összehasonlító elemzése áll. Emellett a kutatók a már hagyományosnak mondható témákat, a képzés során kialakuló ön- és ellenségképeket, valamint az integráció és a kirekesztés kérdéskörét is vizsgálják. A tankönyvek mindezekhez tudományos, politikai és oktatásgyakorlati szempontból is releváns vizsgálati anyagok, mivel nemcsak „legitimált tudást” és elvárt

**Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet
(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma)**

kompetenciákat, hanem államilag és társadalmilag preferált identitásmintákat is közvetítenek. A tankönyvek egyfelől etnikai, kulturális, vallási vagy politikai konfliktusokat tükröznek, sőt váltanak ki, másfelől lehetnek a konfliktuskezelés és a megértés, megismerés eszközei is. Az intézet éppen ezért a kutatási eredményeit mediátorként, közvetítőként rendelkezésre bocsátja a konfliktuskezelés eszközeit kereső országok számára. Ezzel hozzájárulnak az ellenségképek és előítéletek lebontásához, ajánlásaik segítségével a taneszközök tárgyilagosabbá tehetők.

Az intézet tudományos osztálya jelenleg négy munkacsoportból áll:

A „Konfliktus” munkacsoport a tankönyvekben megjelenő konfliktusokat tárja fel és elemzi; az „Európa” munkacsoport a politikai terek, történelmi konstrukciók és kulturális identitások vizsgálatát végzi; a „Képek” elnevezésű munkacsoport az ön- és ellenségképek megjelenését vizsgálja, jelenleg a muszlim társadalmak és Európa viszonyát elemzi. A „Globalizáció” munkacsoport az iskolai taneszközöket vizsgálja a globalizáció időszakában.

A Georg-Eckert Institut több szakkönyvsorozatot, folyóiratot jelentet meg rendszeresen, de a hagyományos, nyomtatott kiadványok mellett Internetes portálokat is üzemeltet. A www.eurviews.eu egy többnyelvű internetes adatbank, ahol a „Mi is Európa?” kérdésre keresik a választ. Az oldal európai történelemkönyvekből vett XX. századi szövegekkel, térképekkel és képekkel áll az érdeklődők rendelkezésére. Megmutatja, hogy ezek milyen képet közvetítenek Európáról és az európaiakról. A források eredeti nyelven, valamint angol és német fordításban jelennek meg jegyzetekkel, kommentárokkal ellátva. A nemrég üzembe helyezett www.edumeres.net portál a nemzetközi tankönyvkutatás számára jelent új, virtuális fórumot. Angol és német nyelven megjelenő publikációknak, szakmai fórumoknak és műhelyeknek ad otthont ez a honlap, mely alkotói reményei szerint csakhamar pezsgő tudományos diskurzus színterévé válik.

Jó hír a téma iránt érdeklődők számára, hogy a Georg Eckert Institut évente ír ki pályázatot (szeptember közepéig lehet pályázni a következő évre) kutatók, tankönyvszerzők számára, hogy lehetőséget biztosítson a könyvtár használatára és a nemzetközi kapcsolatteremtésre. A támogatás élvezői minden kötöttség nélkül kutathatnak saját témájukban, munkájukat az intézet munkatársai szakmai tanácsokkal segítik. Az ösztöndíj időtartama 4-6 hét lehet, a támogatottak ezalatt szállást is kapnak a könyvtár épületének közvetlen szomszédságában, az intézet vendégházában, kellemes, barátságos környezetben. A cikk szerzői különösen

**Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet
(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma)**

élvezték a színes, nemzetközi társaságot, ami a vendégházban fogadta őket: akkor éppen tatár, brazil, izraeli és magyar kutatók laktak ott.

JEGYZETEK

1. Az Intézet kutatási profiljáról, jelenlegi projektjeiről, távlati terveiről Prof. dr. Simone Lässig igazgató adott tájékoztatást 2009 szeptemberében. Ezúton fejezzük ki köszönetünket, hogy kérdéseinket személyesen tehattuk fel.

A CIKK ÖSSZEÁLLÍTÁSÁHOZ FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- Interjú a GEI igazgatónőjével, prof. dr. Simone Lässiggel;
- A GEI honlapja: www.gei.de;
- F. DÁRDAI Ágnes (2002): *A tankönyvkutatás alapjai*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- F. DÁRDAI Ágnes (2006): *Tankönyvek a társadalmi-politikai érdekek kereszttüzeiben*. In: F. DÁRDAI Ágnes: *Történelmi megismerés – történelmi gondolkodás II*. ELTE-BTK – MTT, Budapest.
- Internationale Verständigung. 25 Jahre Georg-Eckert-Institut für Internationale Schulbuchforschung in Braunschweig. Hannover, Verlag Hahnsche Buchhandlung, 2000.

A szerzők a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának konferencia támogatási pályázata keretében tettek látogatást a Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézetben.

**Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet
(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma)**

KÉPEK

1. kép: A Georg Eckert Institut (GEI) épülete

2. kép: A GEI villa ősszel

Az Intézetnek 1981 óta a késő-klasszikus Bülow villa ad otthont. A népnyelv (az épület tömege által kirajzolt kép után) „fejre állított komódnak” nevezte el. 1839-ben a híres német építész és festő, Friedrich Schinkel tanítványa, Carl-Theodor Ottmer tervei alapján építették. A kis kastély, a hozzá tartozó terasz, a park, az ősrég fák, a folyópart varázslatos, nyugodt környezetet biztosítanak a kutatómunkához. A könyvtár az épület legszebb termeiben kapott helyet.

3. kép: Georg Eckert első irodája

Georg Eckert első irodája a braunschweigi egyetemen (Technische Universität Carolo-Wilhelmina zu Braunschweig). A szöveg fordítása: Itt kezdte meg Georg Eckert professzor a nemzetközi tankönyvkutató munkát 1949-ben.

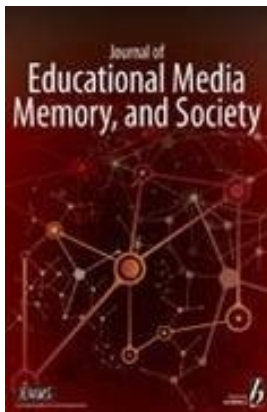
Georg Eckert a második világháború után, 1946-tól – a foglytáborból hazatérve – a braunschweigi főiskolán tanított. Itt alapította meg a Tankönyvkorrekció Nemzetközi Intézetét (Internationale Institut für Schulbuchverbesserung), melyet 1953-tól már Nemzetközi Tankönyv Intézetnek hívtak (Internationale Schulbuchinstitut). Az intézetet szó szerint a semmiből hozta létre, támogatók, anyagi háttér, alkalmazottak, helyiség és felszerelés nélkül. Az intézet első „bázisa” Georg Eckert piciny főiskolai irodája volt.

4. kép: Közös francia-német tankönyv címlapja

E közös francia-német tankönyv megszületése az Intézet több évtizedes munkájának eredménye.

5. kép: A GEI kiadványa, címlapfotó

A Journal of Educational Media, Memory and Society (JEMMS) az Intézet legújabb (helyesebben: új névvel és formában) megjelenő folyóirata, mely a korábbi *Internationale Schulbuchforschung* című folyóiratot váltja fel (ez utóbbi 30 évfolyamot ért meg).

A folyóirat taneszközöket és az iskolai tanulási folyamatokat, valamint ezek társadalmi beágyazottságát elemzi. A címbeli változás is mutatja, hogy a kutatóintézet nyit a nem könyvalapú taneszközök kutatásának irányába, így az egyéb „taneszközök”, mint a film, a múzeum, az emlékhelyek stb. elemzése is megjelenik. Különösen nagy szerepet játszanak a kollektív emlékezet, a tudás kialakításának folyamata és a térkonceptiók vizsgálata a jelenlegi kutatásokban. A kiadványt az oxfordi és New York-i székhelyű Berghahn Journals jeleníti meg, így biztosítva a Georg-Eckert-Intézet kutatásainak még nagyobb nemzetközi publicitást.

6. kép: Tanulmánykötet sorozat, címlapfotó

Eckert. Die Schriftenreihe. Studien des GEI zur internationalen Bildungsmedienforschung című tanulmánykötet-sorozat egyik kötetének címlapja.

A sorozat a tankönyv és oktatási média-kutatás legújabb eredményeit mutatja be. A sorozat tematikai súlypontja az oktatási segédanyagok által konstruált emlékezet-minták, identifikációs lehetőségek és kódolt jelentéstartalmak, valamint az e médiumok által tükrözött konfliktusok, feszültségek és a valóságérzékelésben tapasztalható eltérések, különbözőségek bemutatására helyeződik. A GEI honlapjáról a tanulmánykötetek teljes terjedelmükben letölthetők.

**Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet
(A világ legnagyobb tankönyvgyűjteménye, a tankönyvkutatás nemzetközi centruma)**

7. kép: A GEI könyvtára belülről, a Bülow villában

8. kép: Egy másik kép a könyvtár belsejéről

9. kép: A GEI szervezeti felépítése

